

BADANIA TERENOWE I MATERIAŁY

JAROSŁAW BRONOWICKI, MIROŚLAW MASOJC, DARIUSZ BOBAK

NOWE STANOWISKO GÓRNOPALEOLITYCZNE W MASYWIE GÓRY ŚW. ANNY – WYSOKA 57

UWAGI WSTĘPNE

W początkach lipca 1998 roku autorzy prowadzili nadzór archeologiczny nad robotami ziemnymi związanymi z budową autostrady A4 w rejonie Masywu Góry Św. Anny w województwie opolskim (ryc. 1). Podczas jednej z inspekcji, w okolicach kilometra 262+450 budowanej autostrady – na gruntach miejscowości Wysoka, gm. Leśnica – natrafiono na kilkanaście artefaktów krzemienych, które wstępnie skojarzono z przemyśłami górnopaleolitycznymi. Odkrycia dokonano w początkowej fazie robót ziemnych, tj. podczas zwózki wyciętych drzew (teren porastał wcześniej las) i jeszcze przed rozpoczęciem usuwania warstwy współczesnego humusu. Zabytki zalegały na powierzchni nie tworząc wyraźnie wyodrębniających się koncentracji. Wszystkie pokryte były intensywną białą patyną wsiąkową w stopniu wykluczającym możliwość określenia surowca z jakiego zostały wykonane, a ponadto również patyną eoliczną, która spowodowała znaczne zagładzenia negatywów.

Z uwagi na fakt, że w najbliższej okolicy dokonywano już odkryć stanowisk górnopaleolitycznych (np. Lindner 1937; Kozłowski 1961), a przez to ze względu na potencjalnie duże znaczenie poznawcze nowych materiałów, zdecydowano o podjęciu ratowniczych badań wykopaliskowych. Zostały one zrealizowane przez autorów w lipcu i sierpniu 1998 roku¹.

¹ Przeprowadzono w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu, Zespołem Badań Ratowniczych przy Instytucie Archeologii i Etnologii PAN Oddział we Wrocławiu oraz Wykonawcą robót ziemnych – firmą Ilbau/Kirchner j.v. (Bronowicki *et.al.* 1998). Cenne uwagi na temat materiałów zabytkowych przekazali: prof. dr hab. Zbigniew Bagniewski z Uniwersytetu Wrocławskiego oraz prof. dr hab. Bolesław Ginter i mgr Marta Połtowicz z Uni-

POŁOŻENIE I STRATYGRAFIA STANOWISKA

Stanowisko Wysoka 57, gm. Leśnica leży, wg podziału regionalnego kraju J. Kondrackiego w paśmie Chełmu (ryc. 1), będącego najwyższą częścią Wyżyny Śląskiej (Kondracki 1978, s. 375). Pasma to stanowi zachodnią część garbu triasowego zbudowanego z wapieni muszlowych, którego kulminację tworzy szczątkowy nek wulkaniczny – Góra Św. Anny (400 m. n.p.m.).

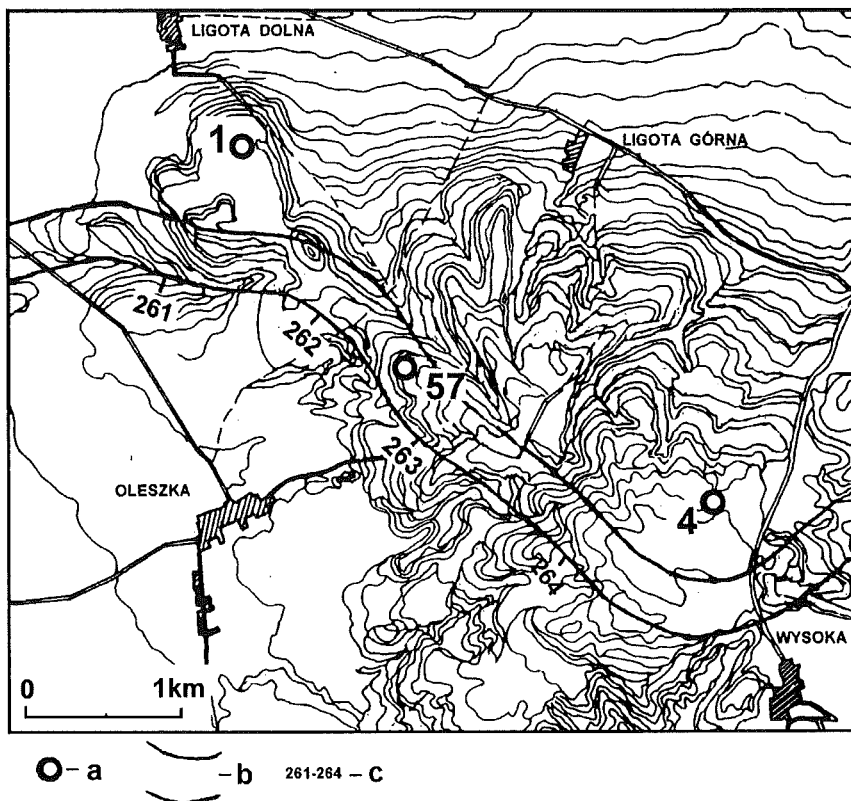
Stanowisko znajduje się w pasie powstającej autostrady A4. Zajmuje bardzo dużą powierzchnię (około 200 arów w obrębie inwestycji); uwzględniając skrajny rozrzut artefaktów krzemienych, ich występowanie zawiera się w odcinku od km 262+350 do km 262+650 budowanej autostrady, przy przeciętnej szerokości pasa ok. 70 m. Położone jest na nachylonym ku południowemu zachodowi stoku bezimiennego wyniesienia o kocie 361 m. n.p.m., którego zwieńczona wapiennymi skałkami kulminacja wznosi się bezpośrednio ponad przebadanym obszarem. Wyniesienie ma charakter grzbietu rozciągającego się z południowego wschodu na północny zachód, ograniczonego od północy głęboko wciętą krasową doliną. Względna różnica wysokości pomiędzy najniżej położoną częścią stanowiska, a kulminacją wzniesienia przekracza 40 m, natomiast w jego obrębie wynosi ok. 10 m.

Stratygrafia nawarstwień posiadała skomplikowany charakter. W części północnej, najbliższej kulminacji i najbardziej stromo nachylonej, bezpośrednio pod humusem leśnym zalegała warstwa zwietrzliny skalnej z udziałem materiałów lessowatych (10 YR 6/3)². Miała ona zmienną miąższość – od ok. 0,30 m do ok. 1,50 m, przechodząc w zwarte, poziomo warstwowane pokłady wapienia. W tym rejonie zabytki wystąpiły jedynie we współczesnym humusie i w stropowych partiach zwietrzliny. Południowa i zachodnia część stanowiska pokryta jest miąższą warstwą utworów lessowatych z obecnymi miejscami gruzem wapiennym (10 YR 6/3). W tej części stanowiska nie uchwycono kontaktu nawarstwień z litą skałą. Zabytki znajdowały się w humusie i w stropowych partiach lessu. W miejscach o największym nachyleniu, powierzchnie pokryte lessem pocięte były niewielkimi i płytkimi rynnami erozyjnymi o przebiegu zgodnym z kierunkiem upadku stoku. Były one wypełnione materiałem gliniasto – żwirowym z udziałem nielicznych i nieznacznie obtoczonych ułamków skalnych (10 YR 5/6). Nie stwierdzono występowania w nich artefaktów krzemienych.

Przedstawione obserwacje wydają się wskazywać na subpowierzchniowy charakter zalegania materiałów archeologicznych. Jednocześnie, bardzo duży ich rozrzut na stosunkowo silnie nachylonym stoku, skłania do wyrażenia poglądu, że nie zalegały one

wersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Wszystkim osobom i instytucjom zaangażowanym w przeprowadzenie badań chcielibyśmy niniejszym złożyć serdeczne podziękowania.

² Poszczególne warstwy otrzymały oznaczenie barw za pomocą skali barw Munsell Soil Color Charts.

Ryc. 1. Lokalizacja stanowisk górnopaleolitycznych w rejonie Masywu Góry Świętej Anny:
 a – położenie stanowisk; b – powstający odcinek autostrady; c – kolejne kilometry powstającej autostrady;
 1 – Ligota Dolna stan. 1; 2 – Wysoka stan. 4; 57 – Wysoka stan. 57

Fig. 1. Location of the Upper Paleolithic sites in the St. Anna Mountain Massif:
 a – sites; b – freeway section currently under construction; c – other section of the freeway;
 1 – Ligota Dolna, site 1; 2 – Wysoka, site 4; 57 – Wysoka, site 57.

w pierwotnej pozycji stratygraficznej, lecz skutkiem procesów stokowych zostały przemieszczone. Pogląd ten potwierdza dodatkowo stan zachowania zabytków – wszystkie wykazują ślady obtoczeń widoczne w postaci silnych zagładzeń negatywów oraz patyny eolicznej.

Pod względem pozycji stratygraficznej materiałów sytuacja zaobserwowana na stanowisku Wysoka 57 bardzo przypomina te, jakie są znane z dwu innych stanowisk górnopaleolitycznych w Masywie Góry Św. Anny – Ligoty Dolnej 1 oraz Wysokiej 4 (por. Kozłowski 1964, s. 56, 98, 162). Artefakty znajdowano tam w przypowierzchniowych warstwach zwietrzeliny wapiennej (Ligota) bądź na powierzchni tzw. lessu młodszego I (Wysoka), natomiast w przypadku omawianego stanowiska sytuacje te wystąpiły, jak wi dzieliśmy, łącznie. Nie można wykluczyć, że podobna stratygrafia jest immanentną ce-

chą stanowisk górnopaleolitycznych w Masywie Góry Św. Anny, choć zapewne w dużej mierze wynikającą ze stanu ich zachowania.

W trakcie badań w 1998 roku uchwycono najprawdopodobniej jedynie najbardziej peryferyjną część stanowiska, nie związaną z bezpośrednią działalnością człowieka i tym samym pierwotną depozycją artefaktów. Wydaje nam się, że lepiej zachowanych śladów aktywności (obozowiska lub obozowisk?) należy się spodziewać poza przebadanym obszarem, na wierzcholinie wspomnianego już grzbietu (ryc. 1). Uwzględniając konfigurację terenu, tylko taka lokalizacja stwarzała możliwość podobnej do zaobserwowanej, redepozycji artefaktów. Weryfikacja powyższej hipotezy wymaga jednak podjęcia szerszej zakrojonych badań wykopaliskowych na wierzcholinie, a to jest poważnie utrudnione ze względu na porastający teren las.

MATERIAŁY

W trakcie badań odkryto łącznie 138 artefaktów krzemienych i 1 domniemane makrolityczne narzędzie kamienne. Ogólną strukturę inwentarza ilustruje tabela 1. Ze względu na cechy technologiczne – typologiczne, a także z uwagi na odmienny stan zachowania (brak patyny), ze zbioru wydzielono 3 mało charakterystyczne artefakty krzemienne jako ślad osadnictwa najprawdopodobniej neolitycznego (fragment rdzenia, odłupek, okruch przemysłowy). Pozostałe artefakty uznane zostały za pochodzące z paleolitu górnego.

Określenie surowca krzemienego z którego wykonano artefakty napotyka na poważne trudności wynikające z faktu silnego ich spatynowania. Oprócz trzech wspomnianych zabytków określonych jako neolityczne, bez mała wszystkie okazy pokryte są równomierną białą patyną wsiąkową, a także patyną eoliczną. Fragmenty niespatynowanych powierzchni oraz drobne wyłuski na krawędziach zabytków pozwalają stwierdzić, że większość z nich wykonano z krzemienia narzutowego bałtyckiego, nie można jednak całkowicie wykluczyć obecności innych surowców. Niestety duży odsetek artefaktów nosi ślady dotkliwych uszkodzeń, spowodowanych jednak w odległej przeszłości (stan zachowania przełamów taki sam jak na częściach nieuszkodzonych).

W zbiorze wystąpiło 6 rdzeni. Nie należą one do form najbardziej typowych dla inwentarzy górnopaleolitycznych (ryc. 4). Wszystkie wykazują silny stopień wyeksploatowania. Przynajmniej w dwóch przypadkach negatywy widoczne na rdzeniach świadczą o produkcji z nich półsurowca wiórowego i wiórkowego (ryc. 4: 1, 2), na dwóch innych widoczne są ślady oddzielania odłupków, co może być jednak efektem finalizującym ich eksploatację. Z uwagi na złą jakość surowca z rdzeni uzyskiwano głównie niewielkie i dość krępe wióry, choć zdarzają się wyroby osiągające 7 cm długości (ryc. 2: 1), a biorąc pod uwagę proporcje niektórych fragmentów – być może nawet więcej. Rdzenie, półsurowiec i wykonane zeń narzędzia wykazują znaczną przewagę eksploatacji od jednej piąty, ale w zbiorze wystąpiły również 2 rdzenie ze zmienioną orientacją, z których 1 jest być może zdwojonym rylcem rdzeniokształtnym (ryc. 4: 4). Widoczne na rdzeniach ślady zabiegów technicznych wskazują na zaprawę ograniczającą się głównie do przygoto-

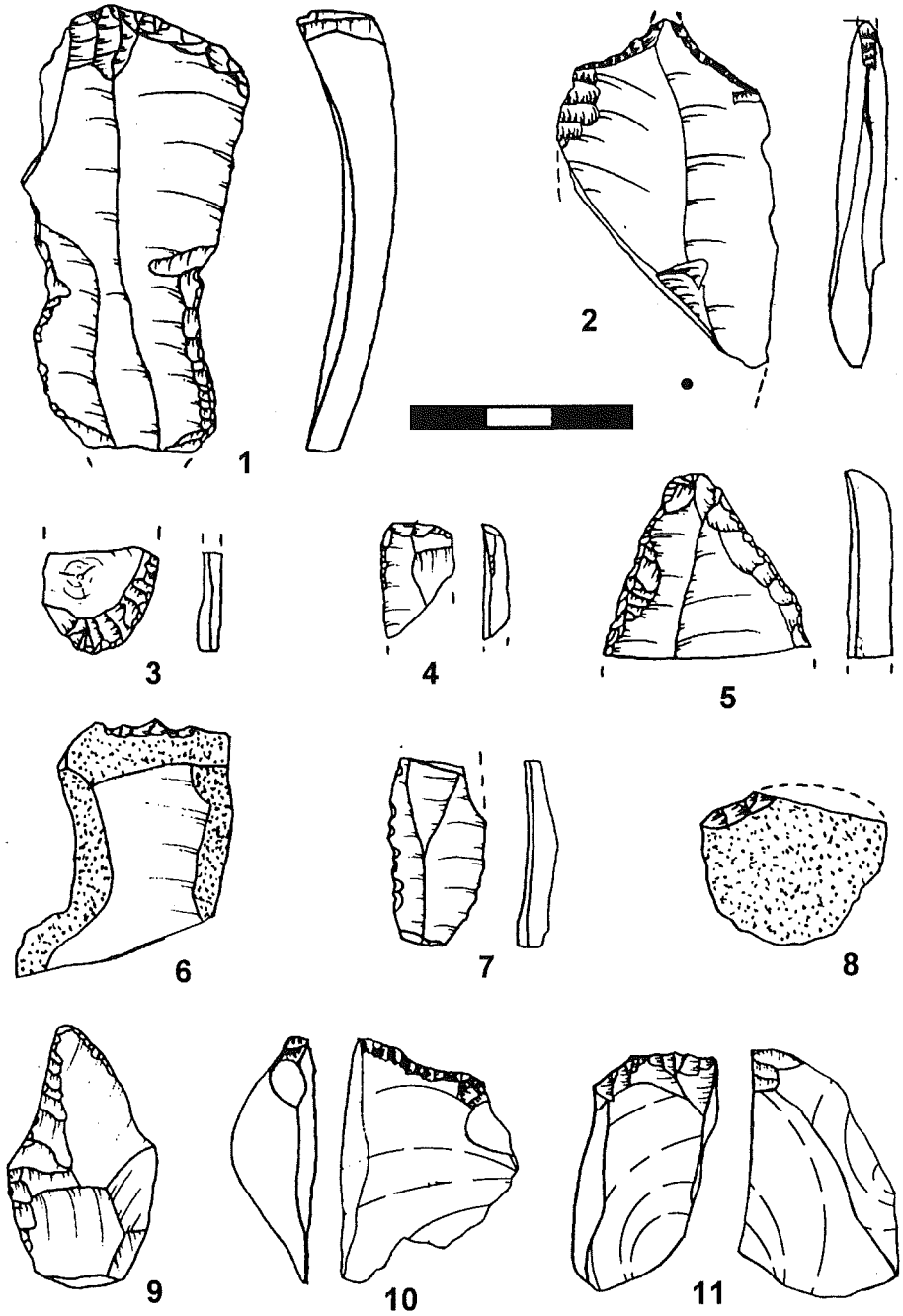
Tab. 1. Wysoka 57, gm. Leśnica. Struktura inwentarza.
Table 1. Wysoka 57, Leśnica commune. The inventory structure.

Kategoria zabytku	Liczba	Procent
wiórowiec	2	1,4
drapacz	5	3,6
rylec	9	6,5
wióry, odłupki retuszowane	13	9,4
przekłuwacz	2	1,4
narzędzie zębate	1	0,7
narzędzie kombinowane (drapacz + rylec)	2	1,4
domniemane ostrze kamienne	1	0,7
rdzeń	6	4,3
wierzchnik	3	2,2
odnawiak	1	0,7
zatępiec, podtępiec	4	2,9
rylczak	1	0,7
półsurowiec (w tym okruchy przemysłowe oraz okrzeski)	89	64,0
	139	99,9

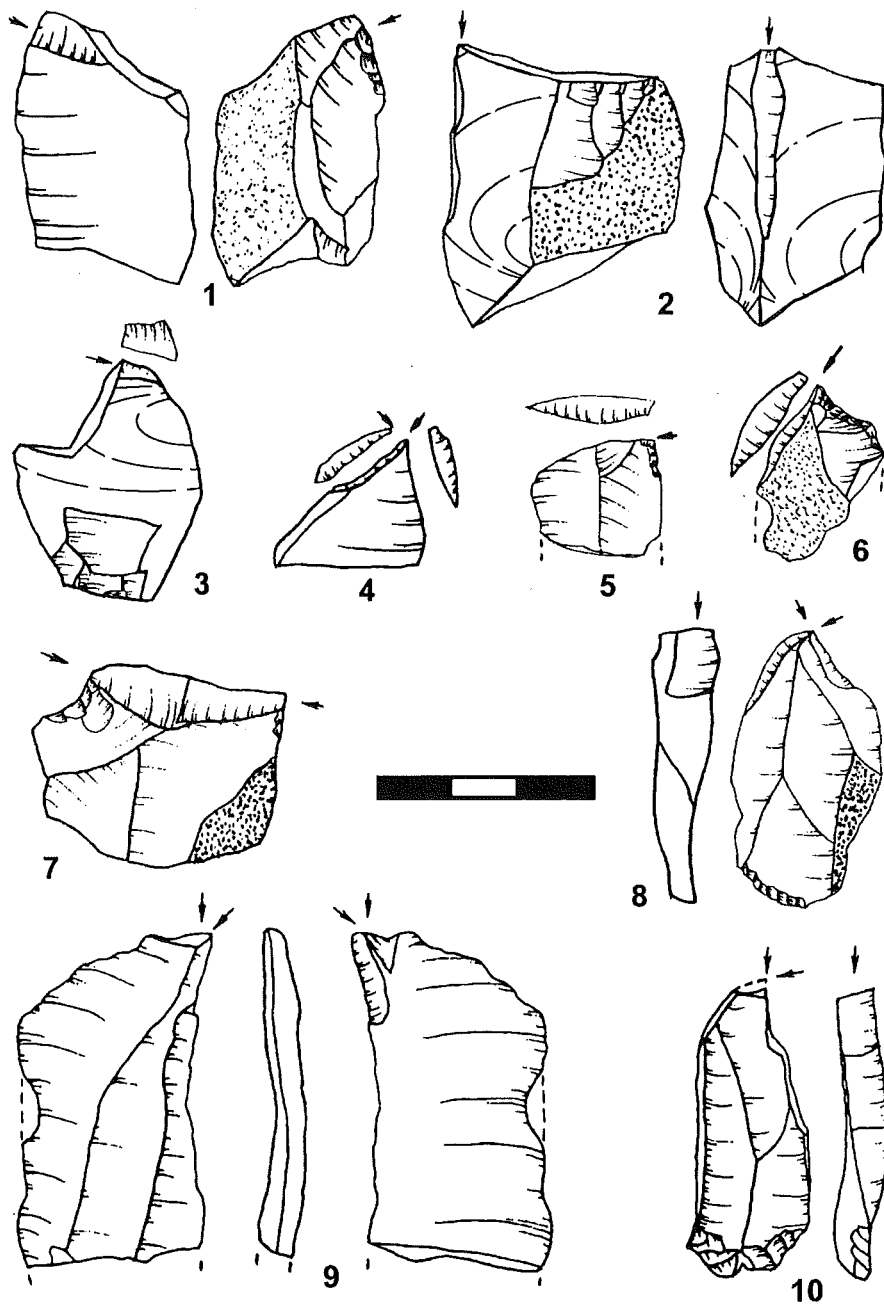
wania pięty oraz jej świeżenia. Przygotowanie pięty następowało zazwyczaj poprzez wykonanie jednego odbocznego odbicia; tylko 1 okaz ze zmienioną orientacją wykazuje ślady zaprawy oprócz pięt także boku i tyłu rdzenia (ryc. 4: 5).

W półsurowcu widoczne są ślady stosowania zabiegów technologicznych na rdzeniach. Manifestują się one w postaci 4 zatępców i podtępców, 1 odnawiaka oraz 3 wierzchników. Grupę odpadów charakterystycznych zamyka drobny rylczak z rylca węglowego z dobrze widoczną częścią łuskowiska.

W zbiorze wyróżniono 35 narzędzi (tab. 1). Dominującą kategorię narzędzi typologicznych stanowią rylce, które wystąpiły w liczbie 9 egzemplarzy (ryc. 3). Są wśród nich formy węglowe (4 szt.), zarówno poprzeczne (ryc. 3: 1, 5) jak i środkowe (ryc. 3: 6) oraz zdwojone (ryc. 3: 7). Jeden z tych okazów odznacza się płaskim negatywem rylcowym zachodzącym na stronę dolną (ryc. 3: 1). Wśród rylców znajdowały się także 2 jedynaki (ryc. 3: 2, 3), w tym 1 wykonany z dużego okrucha wcześniej wykorzystywanego jako rdzeń (ryc. 3: 2) oraz 3 rylce klinowate (ryc. 3: 4, 9). Ponadto jako zdwojony rylec rdzeniokształtny (klinowaty + węglowy) może być ewentualnie traktowany wspomniany już rdzeń ze zmienioną orientacją (ryc. 4: 4).

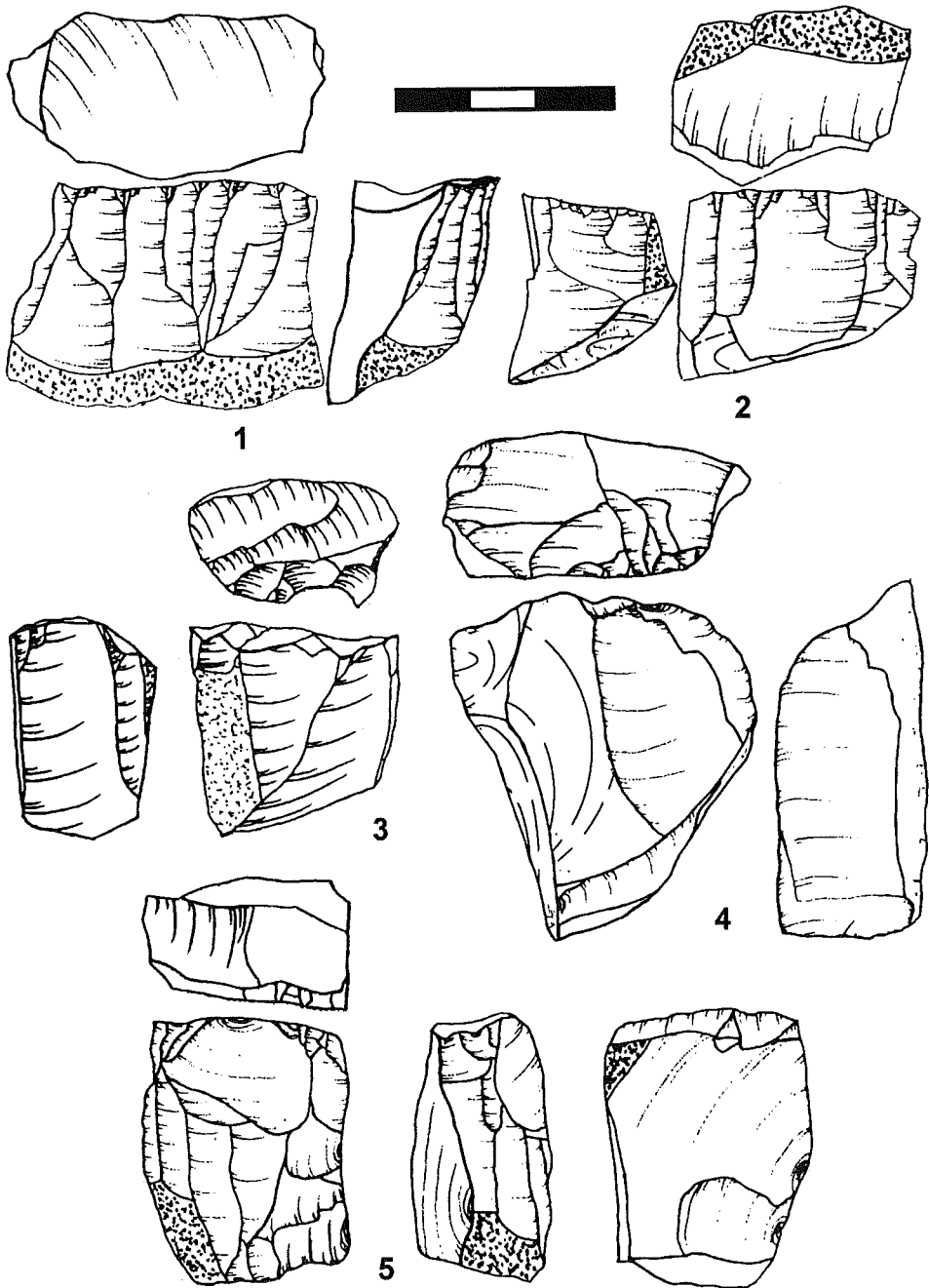

Ryc. 2. Wysoka 57, gm. Leśnica. Wybór narzędzi.
 Fig. 2. Wysoka 57, Leśnica commune. Selection of the artifacts.

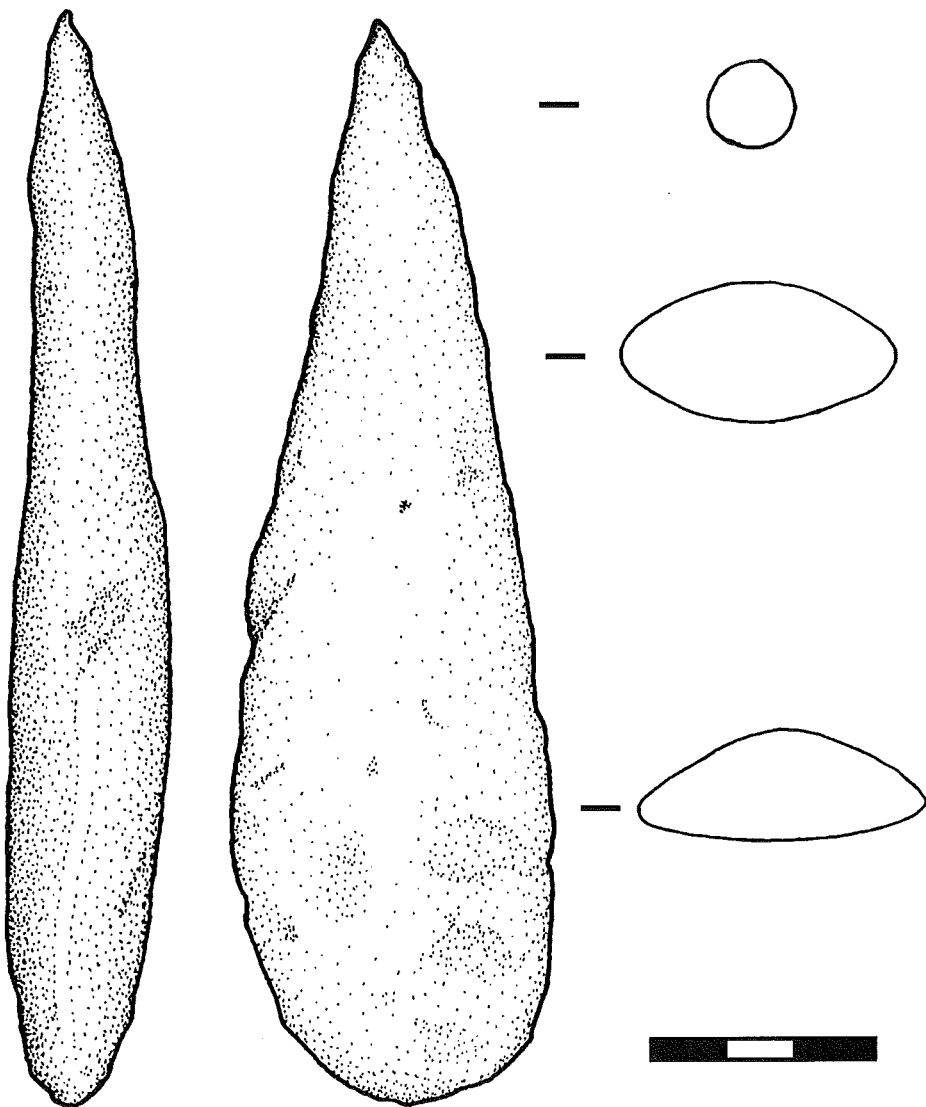

Ryc. 3. Rylce: węglowe (1, 5, 6, 7); klinowate (4, 9); jedynaki (2, 3). Narzędzia kombinowane: drapacz + rylce (8, 10).

Fig. 3. Burins: on the angle of truncated blade (1, 5, 6, 7); dihedral (4, 9); *à seul coup* (2, 3). Combined tools: endscraper + burin (8, 10).

Ryc. 4. Wysoka 57, gm. Leśnica. Rdzenie.
 Fig. 4. Wysoka 57, Leśnica commune. Cores.

Ryc. 5. Wysoka 57, gm. Leśnica. Ostrze wapienne.
 Fig. 5. Wysoka 57, Leśnica commune. The limestone point.

Drapacze reprezentowane są przez 5 okazów. Najbardziej charakterystyczną formę stanowi wiórowy drapacz z lekko zakolonym wysokim drapiskiem, wykonany z wiórowca retuszowanego zwrotnie w sposób nieciągły (ryc. 2 :1). Prawdopodobnie okaz ten miał dwa drapiska, jednak uszkodzenie nie pozwala obecnie tej kwestii rozstrzygnąć. Półsurowiec stanowił masywny, szeroki i dość silnie podgięty wiór oddzielony od rdzenia jednopiętowego. Stosunkowo charaktery-

styczne formy prezentują jeszcze: 1 wysoki drapacz z okrucha (ryc. 2: 11) oraz 1 fragment drobnego drapacza wiórowego poprzecznego (ryc. 2: 4). Ponadto wystąpił 1 drobny drapacz poprzeczny z korowego odłupka (ryc. 2: 8) oraz 1 atypowy z okrucha (ryc. 2: 10).

W zbiorze narzędzi znalazły się także: 2 narzędzia będące kombinacją rylców klinowatych i drapaczy (ryc. 3: 8, 10), 1 narzędzie zębate (ryc. 2: 6), 2 przekłuwacze, w tym 1 okaz odłupkowy z jednym bokiem zaretuszowanym w sposób zbliżony do zgrzebła (ryc. 2: 9) oraz 1 okaz wiórowy ze słabo wydzielonym żądłem (uszkodzenie), wykonany być może z fragmentu wiórowca z zachowanym płaskim retuszem jednego z boków (ryc. 2: 2). Wystąpiły także 2 fragmenty wiórowców. Jeden z nich to wierzchołkowy fragment masywnego wiórowca spiczastego o schodzących się zaretuszowanych retuszem stopniowym bokach (ryc. 2: 5), drugi to przypiętkowy fragment (pęknięcie mrozowe) drobnego wiórowca zaretuszowanego retuszem płaskim, w zasadzie lamelarnym, daleko zachodzącym na powierzchnię strony górnej (ryc. 2: 3).

Listę narzędzi krzemiennych uzupełnia 13 wiórów i odłupków retuszowanych, zachowanych głównie fragmentarycznie, których ścisła klasyfikacja typologiczna nie jest obecnie możliwa. Z tej grupy na wyróżnienie zasługuje przypiętkowy fragment smukłego i odznaczającego się bardzo regularnymi proporcjami wióra z retuszem piłkowym na jednej krawędzi (ryc. 2:7).

Jedyną w zbiorze narzędzie makrolityczne – domniemane ostrze kamienne (wapien), ze względu na specyficzny surowiec z jakiego zostało wykonane, nie posiada ścisłych odpowiedników w materiałach górnopaleolitycznych (ryc. 5). Trzeba jednak powiedzieć, że pod względem formalnym odpowiada zasadniczo formom określanym jako ostrza typu Mladeč, znanym z licznych stanowisk szeleckich i oryńskiackich środkowej Europy (por. np. Kozłowski, Kozłowski 1977; Svoboda 1994; Brodar, Brodar 1983). Podstawowym surowcem do wyrobu tych narzędzi były jednak ciosy i kości mamuta, stąd też trudno powiedzieć coś bliżej o funkcji naszego znaleziska. Jego intencjonalność nie powinna jednak budzić poważniejszych wątpliwości pomimo, że na stanowisku znajduje się bardzo wiele wapiennego gruzu; nie stwierdzono jednak ażeby występowały okruchy w jakikolwiek porównywalny sposób obtoczone. Ponadto wydaje się bardzo mało prawdopodobne aby tego typu kształt, tak bliski formom zabytków typologicznych, powstał w sposób naturalny akurat w kontekście z niewątpliwymi artefaktami krzemiennymi o pokroju górnopaleolitycznym. Okaz ten ma długość 14,5 cm przy szerokości 4,3 cm i grubości do 2,9 cm (ryc. 5). Jest w przekroju soczewkowaty, przy wierzchołku prawie okrągły, u podstawy silnie spłaszczony, natomiast w rzucie bocznym nieznacznie asymetryczny.

UWAGI NA TEMAT CHRONOLOGII I PRZYNALEŻNOŚCI KULTUROWEJ

Ustalenie precyzyjnej chronologii inwentarza z Wysokiej 57 przekracza możliwości niniejszego opracowania. Wynika to głównie ze względu na brak stratygrafii (stanowisko subpowierzchniowe). Jak już wskazywaliśmy, sytuacja taka nie jest w Masywie Góry Św. Anny odosobniona. Z tych samych powodów nie istnieje możliwość potwierdzenia homogeniczności zbioru. Można nawet przyjąć, że nie jest on homogeniczny ponieważ w tej samej pozycji stratygraficznej co materiały górnopaleolityczne znaleziono 3 arte-

fakty krzemienne o metryce neolitycznej. Przy próbie określenia wieku inwentarza wypadnie zatem posłużyć się jedynie wnioskami wynikającymi z analizy zabytków.

Ogólnie rzecz biorąc, przedstawiona powyżej charakterystyka stanu zachowania artefaktów oraz zestaw typów form morfologicznych narzędzi i rdzeni odpowiada standardom inwentarzy górnopaleolitycznych na ziemiach polskich, a także w Europie Środkowej (por. np. Kozłowski, Kozłowski 1977; Svoboda 1994). Ponadto, w wymiarze mikroregionalnym (Masyw Góry Św. Anny), można zaobserwować wiele podobieństw pomiędzy wszystkimi stanowiskami uznanymi za górnopaleolityczne, dotyczących zarówno pozycji stratygraficznej materiałów, jak i ich cech formalno – typologicznych. Pozostaje zatem przyjąć, że inwentarz z omawianego stanowiska, przynajmniej w sensie bardzo ogólnym, należy wiązać z penetracją grupy lub grup ludzkich w paleolicie górnym.

Sprecyzowanie atrybucji kulturowej całości inwentarza jest dość ryzykowne ze względu na brak możliwości potwierdzenia jego homogeniczności. Pomimo, że mamy do czynienia jedynie z częścią zapewne większej całości, szereg danych przemawia za jego odniesieniem do kręgu kultur oryniackich. W zakresie rdzeniowania wskazywać na to może zdecydowana przewaga eksploatacji rdzeni od jednej pięty, przy jednoczesnym braku bardziej czytelnych śladów stosowania zaawansowanej techniki rdzenia dwupiętowego. Wśród narzędzi uwagę zwraca (9:5) przewaga rylców nad drapaczami, przy obecności wiórowców (2 egz.), które można by określić mianem oryniackich oraz narzędzi kombinowanych (2 rylce + drapacze). Jednocześnie należy zwrócić uwagę na całkowity brak form tylcowych, ostrzy liściowatych i zbrojników geometrycznych, co ewentualnie sugerować by mogło skojarzenia z innymi kręgami kulturowymi paleolitu górnego.

PODSUMOWANIE

Odkrycie kolejnego stanowiska górnopaleolitycznego w Masywie Góry Św. Anny wyraźnie wskazuje, że rejon ten musiał być szczególnie intensywnie penetrowany (zasiedlany?) przez grupy ludzkie reprezentujące krąg kultur oryniackich. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż odkryć w tym rejonie dokonano na bardzo niewielkim obszarze, do tego odznaczającym się wyjątkowo zbliżonymi warunkami geomorfologicznymi i krajobrazowymi. Stanowisko Wysoka 57 znajduje się ok. 2 km na południowy wschód od stanowiska Ligota Dolna 1 oraz ok. 2 – 2, 5 km na północny zachód od stanowiska Wysoka 4 (ryc. 1). Jeśli uwzględnić współczesne możliwości prowadzenia archeologicznych badań na tym obszarze (zalesienie), to tak zwarta aglomeracja stanowisk wskazuje, że jest on jednym z najbardziej obiecujących poznawczo w Polsce południowo – zachodniej. Trzeba jeszcze powiedzieć, że w tym samym rejonie, w czasie prospekcji powierzchniowych związanych z budową autostrady w 1998 roku odkryto 3 kolejne stanowiska zawierające pojedyncze artefakty mogące wiązać się z paleolitem górnym.

Naszym zdaniem, największe perspektywy poznawcze rokuje podjęcie ponownych badań na omówionym stanowisku Wysoka 57, ale prowadzonych w obrębie kulminacji wzniesienia górującego nad odcinkiem przebadanym w 1998 roku.

*Institut Archeologii i Etnologii
PAN we Wrocławiu*

*Katedra Archeologii
Uniwersytetu Wrocławskiego*

BIBLIOGRAFIA

- Brodar Srečko, Brodar Mitja
1983 *Potočka Zijalka. Visokoalpska postaja aurignacijskih lovcev*, Ljubljana.
- Bronowicki Jarosław, Bobak Dariusz, Masojć Mirosław, Bronowicka Joanna,
Kamyszek Lidia
1998 *Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych związanych z budową autostrady A4 na stanowisku Wysoka 57, gm. Leśnica* (maszynopis w archiwum IAiE PAN Oddział we Wrocławiu).
- Kondracki Jerzy
1978 *Geografia fizyczna Polski*, Warszawa.
- Kozłowski Janusz Krzysztof
1961 *Stanowiska paleolityczne na Górze Św. Anny*, AAC 2, s. 197–201.
1964 *Paleolit na Górnym Śląsku*, Wrocław.
- Kozłowski Janusz Krzysztof, Kozłowski Stefan Karol
1977 *Epoka kamienia na ziemiach polskich*, PWN, Warszawa.
- Lindner Herbert
1937 *Die Eiszeiten und der eiszeitliche Mensch im südlichen Oberschlesien*, „Jahresbericht der Geologischen Vereinigung Oberschlesiens”, R. 1937, s. 25–28.
- Svoboda Jiří
1994 *Paleolit Moravy a Slezska*, Brno.

JAROSŁAW BRONOWICKI, MIROSŁAW MASOJC, DARIUSZ BOBAK

A NEW UPPER PALEOLITHIC SITE IN THE ST. ANNA MOUNTAIN
MASSIF – WYSOKA 57

(Summary)

Site Wysoka 57 was discovered by Jarosław Bronowicki during an archaeological survey of the construction of Freeway A4 in the Opole province, in the area of the St. Anna Mountain (Fig. 1). The rescue excavation of the site has been conducted by the Wrocław Branch of the Institute of Archaeology and Ethnology, Polish Academy of Sciences. Archaeological artifacts were found scattered over an easy southeastern slope of a no-name hill. The summit of the hill crowned by limestone rocks is immediately above the site.

The flint material obtained during the excavation, rather scarce in number, can be dated to the Upper Paleolithic. Because the artifacts were scattered over a vast area without any distinct concentration, it is probable that the site extends beyond the construction place and the excavation covered only its marginal part.

Altogether, 132 flint artifacts (Fig. 2-4) and one non-flint stone artifact (Fig. 5) have been recovered from the Wysoka 57 site. Set of tools complies with Upper Paleolithic standards (Table 1), with burins (Fig. 3) prevailing. They are complemented by endscrapers (Fig. 2: 1, 4, 8, 10, 11), perforators (Fig. 2: 9), retouched blades (Fig. 2: 3, 5), combined tools (Fig. 3: 8, 10), and one saw-like retouched blade (Fig. 2: 7). A layer of white patina covers the artifacts.

The cultural affiliation of the assemblage is unclear, but the presence of blades with "stepped" retouch of small overlapping negatives suggests the Orignac circle. The only macrolithic implement— the limestone point (Fig. 5), has no close analogies in Upper Paleolithic assemblages, possibly due to the unusual rock it is made of.

In addition, three Neolithic artifacts have been found.

The value of the site is augmented by two chronologically close sites registered in the vicinity, already published (Wysoka 4, Ligota Dolna 1).

Translated by Jerzy Kopacz